

➤ Освітні та професійні очікування дітей і підлітків «Майбутнє, яке обираємо ми!»

Результати національного соціологічного дослідження

Антон Грушецький,
виконавчий директор Київського міжнародного
інституту соціології (KMIC)

➤ МЕТА ТА ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета — комплексно вивчити освітні та професійні очікування дітей і підлітків, зокрема з ООП, чинники їхнього професійного самовизначення та вибору подальшої освітньо-професійної траєкторії, а також оцінити відповідність наявних практик професійної орієнтації їхнім потребам.

КІЛЬКІСНИЙ КОМПОНЕНТ

структуроване анкетування

НАПРЯМ 1

Цільові аудиторії у громадах — учасницях національного пілотування

277 007 респондентів/ок

396 територіальних громад **24** області

грудень 2025

НАПРЯМ 2

Учні/учениці 8–11 класів ЗЗСО громад

111 355 учнів/учениць

390 громад · 24 області · березень 2026

ЯКІСНИЙ КОМПОНЕНТ

фокус-групові дискусії та глибинні інтерв'ю

НАПРЯМ 1

Цільові аудиторії у громадах — учасницях національного пілотування

8 ФГД **20 ГІ**

8 цільових аудиторій **19** областей

червень–липень 2026

НАПРЯМ 2

Професійна орієнтація підлітків і молоді з ООП

13 ФГД **46 ГІ**

14 цільових аудиторій · серпень–вересень 2026

➤ ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ

Професійне самовизначення — тривалий і нелінійний процес

21,1%

учнів/ениць 8–9 класів

24,9%

учнів/ениць 10–11 класів

**чітко визначилися з
майбутньою
професією**

10–14 років:

професійні наміри часто ситуативні й можуть змінюватися під впливом нової інформації, досвіду, захоплень і взаємодії з дорослими.

15–18 років:

питання подальшої освіти та професійного майбутнього стає актуальнішим, однак вибір також може переглядатися.

Частина учнів/ениць і випускників/ниць розглядає перерву після школи як можливість краще визначитися з подальшою траєкторією («Gap year»).

«Колись я хотіла бути кондитером, як мама. Потім — майстром манікюру. А зараз хочу бути візажистом»

— дівчина, 13 років, Львівська обл.

➤ ДЕ МОЛОДЬ БАЧИТЬ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

19%

учнів/ениць 8–11 класів зазначили, що планують жити й працювати за кордоном.

~ 18%

бачать реальні можливості для професійної реалізації у власній громаді

29%

серед старшокласників/ниць таких можливостей не бачать

«Молодь більше по великих містах їде. Там більший зарібок і розвиток... А перспектива тут дуже маленька»

— представниця роботодавця, Волинська обл.

~ 40%

опитаних учнів/ениць ще не замислювалися, де житимуть і працюватимуть після завершення навчання у школі.

Учні/ениці старших класів частіше розглядають переїзд до обласного центру або Києва.

Серед причин можливого переїзду учасники/ці дослідження називали рівень заробітної плати, наявність вакансій і можливостей для професійного розвитку, освітні можливості, інфраструктуру та безпекову ситуацію.

➤ ЗВІДКИ ПІДЛІТКИ ОТРИМУЮТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ПРОФЕСІЇ

65%

соціальні мережі

51%

родина

25%

шкільні уроки та
виховні години

«Я з дитинства мріяв стати поліцейським. Мій брат — поліцейський, і мені дуже подобається його професія. Тому я теж хочу стати поліцейським»

*— хлопець, 15 років,
Тернопільська обл.*

Але школа рідко стає визначальним чинником професійного вибору - **менше 1%** учнів/ениць назвали шкільну профорієнтацію **головним чинником вибору майбутньої професії**.

У якісному дослідженні досвід проходження профорієнтаційного тестування серед учнів/ениць траплявся рідко — **лише 3 згадки під час ФГД**. Обмеженим був і досвід індивідуального спілкування з фахівцем/чинею щодо професійного майбутнього.

«Я з дитинства люблю готувати. Рідні часто кажуть мені: “Ти ж завжди нас годуєш, може, варто спробувати себе в цьому?” І я думаю: чому б і ні?»

*— колишня випускниця ЗЗСО,
Херсонська обл.*

➤ ЩО ДЛЯ УЧНІВ ВАЖЛИВО У МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ

75%

називають важливим
рівень майбутньої
заробітної плати

65%

інтерес до професії та
можливість
самореалізації.

29%

безпечні
умови праці.

*«Найважче те, що може бути
дуже маленька зарплата, але
дуже велике навантаження»*

*— дівчина, 13 років, Львівська
обл.*

Професійний вибір молоді формується на перетині матеріальних очікувань, особистих інтересів і умов майбутньої роботи.

Серед батьків два провідні орієнтири також майже рівнозначні: **заробітна плата — 70,3%,
інтерес дитини та самореалізація — 68,3%.**

Якісні дані доповнюють результати опитування: значення мають навантаження, безпека, ризики для здоров'я та атмосфера в колективі.

РОБІТНИЧА ПРОФЕСІЯ СПРИЙМАЄТЬСЯ ЯК ПОВНОЦІННА ТРАЄКТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

18%

опитаних учнів/ениць вважають, що професійного успіху можна досягти, маючи робітничу професію.

24,9%

не вважають вищу освіту обов'язковою умовою професійного успіху.

Якісні дані не фіксують однозначного знецінення робітничих професій. Серед їхніх переваг учасники/ці називали можливість раніше розпочати професійну діяльність і отримувати дохід, попит на кваліфікованих працівників/ниць та можливість надалі продовжити освіту.

25% учасників/ць батьківських фокус-груп орієнтують дітей передусім на здобуття вищої освіти

«У моєї мами дві вищі освіти, вона працює не по спеціальності, на робітничій професії. Тому працювати в сфері послуг чи на якійсь іншій робітничій професії – це не є якоюсь трагедією. Це дуже перспективно, насправді. Бо зараз в робітничих професіях дуже сильний попит».

— дівчина, 16 років, Тернопільська обл.

➤ ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЮТЬ БАТЬКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ ВИБОРІ ДІТЕЙ

70,3%

батьків називають важливим рівень майбутньої заробітної плати дитини.

68,3%

інтерес дитини до професії та можливість самореалізації.

Таким чином, у пріоритетах батьків **матеріальні очікування та інтереси самої дитини мають майже однакову вагу.**

Водночас якісне дослідження показує, що підтримка вибору дитини не завжди є безумовною.

25% учасників/ць фокус-груп із батьками зазначили, що не готові підтримати професійний вибір дитини, якщо він суперечить їхнім уявленням про прийнятну професію.

«Це вибір дитини. Що хоче – те й вибирає. Батьки підтримують та й все»

— батько, Білоцерківська громада, Київська обл.

➤ ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЄ ШКОЛА У ПІДГОТОВЦІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ

24%

опитаних випускників/ниць зазначили, що обрана спеціальність або професія не відповідає уявленню і професійним намірам, які вони мали під час навчання у школі.

18%

взагалі не змогли визначитися з відповіддю

Якісні дані водночас показують, що професійна орієнтація у школах іноді зводиться переважно до презентацій закладів освіти.

Учням/еницям бракує практичного знайомства зі змістом професій, умовами праці та безпосередньої взаємодії з роботодавцями.

«Роботодавці до нас не ходять. Все більше представники вузів, які агітують до них вступати. Ніхто з підприємств ніколи серйозно не цікавився нашими учнями. Все зводиться до того, що табунами ходять представники вузів»

— педагог, Івано-Франківська громада, Івано-Франківська обл.

➤ НАСКІЛЬКИ ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ВРАХОВУЄ ПОТРЕБИ РІЗНИХ ГРУП ДІТЕЙ

29,4%

респондентів/ок вважають, що потреби різних категорій дітей у профорієнтаційних заходах враховуються повністю.

27%

що враховуються частково.

33%

не змогли оцінити ситуацію.

За оцінками учасників/ць якісного дослідження, ризик недостатньої підтримки є вищим для дітей з ООП, дітей із сімей у складних життєвих обставинах, малозабезпечених і неповних родин, дітей-ВПО, дітей ромської національності, дітей, чиї батьки перебувають на фронті, та учнів/ениць малих закладів освіти у віддалених селах.

Окремий виклик — брак адаптованих методик та інструментів для роботи з підлітками та молоддю з ООП.

«Мене, як психолога, дуже турбує, як будувати профорієнтацію з дітьми з особливими освітніми потребами... у мене дуже мало інформації про те, як будувати профорієнтаційну роботу саме з такою категорією дітей»

— педагогічна працівниця, Кривоозерська громада, Миколаївська обл.

➤ ЯК ВІЙНА ВПЛИВАЄ НА ПРОФЕСІЙНІ ПЛАНИ МОЛОДІ

~ 28%

учнів/ениць уже враховують
безпечні умови праці під час
вибору професії.

Якісний компонент показує, що війна ускладнює планування професійного майбутнього, особливо у короткостроковій перспективі. У прифронтових громадах ці труднощі посилюються через руйнування, скорочення можливостей навчання та роботи, тривале дистанційне навчання й безпекові обмеження.

Повітряні тривоги та вимоги до безпечної логістики ускладнюють екскурсії й інші виїзні формати навіть у громадах, віддалених від бойових дій.

«Залучити дітей на екскурсії майже неможливо: „А де по дорозі укриття?“, „А якщо тривога?“»

— роботодавець, Івано-Франківська обл.

➤ ПАРТНЕРСТВО «ОСВІТА — ВЛАДА — БІЗНЕС»

93,8%

представників/ць ОМС
вважають розвиток
співпраці закладів освіти з
місцевими роботодавцями
важливим або дуже
важливим.

78,9%

роботодавців/виць
також високо оцінюють
важливість такого
партнерства.

Водночас 24% роботодавців/виць повідомили про наявність окремих
видатків на профорієнтацію, а 53% не змогли відповісти, чи передбачені такі
видатки.

Якісні дані показують, що роботодавці готові долучатися до профорієнтації
передусім через практичні формати взаємодії з молоддю — екскурсії, зустрічі,
майстер-класи та професійні проби.

*«Я їм пропоную, давайте просто групами по 5–10 школярів, ми готові взяти
на гостьові дні. Показати картинку робочого дня у нас на підприємстві.
Тобто хаби — це дуже добре, але ми вже готові без хабів, оце групами. І ми б
робили це не на цілий день, а на 2–3 години. Ми стартували би так. Ми
запропонували, вони сказали: „Ми подумаємо“»*

— представниця роботодавця, Одеська громада, Одеська обл.

➤ ЯКІ БАР'ЄРИ ЗАВАЖАЮТЬ РОБОТОДАВЦЯМ ДОЛУЧАТИСЬ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ

Серед роботодавців/виць основними бар'єрами є:

- **23,2%** — нестача фінансових ресурсів
- **21,5%** — недостатня зацікавленість дітей
- **18,6%** — брак часу
- **16,7%** — недостатня координація з боку місцевої влади
- **16,7%** — недостатня ініціатива закладів освіти
- **11,7%** — законодавчі та бюрократичні обмеження

Якісні дані також вказують на недостатню поінформованість частини бізнесу про можливості долучення до професійної орієнтації та відсутність усталених механізмів взаємодії зі школами.

«Так, бо бізнес навіть і не знає. Може, хтось із власників навіть і хотів би, але він навіть не знає, що є така програма, є така можливість»

— представниця роботодавця, Барська громада, Вінницька обл.

ПРАКТИЧНІ ФОРМАТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЗАЛИШАЮТЬСЯ НЕДОСТАТНЬО ПОШИРЕНИМИ

Серед учнів/ениць про проведення профорієнтаційних заходів зазначили:

24%

майстер-класів і
демонстрацій професій

21%

екскурсій на підприємства
та в організації

4%

короткострокових
стажувань або практики

Водночас у якісному дослідженні саме **практичні формати, що дають змогу безпосередньо познайомитися з професією та робочим середовищем, оцінювали найбільш позитивно**. Діагностичні формати сприймали стриманіше, а оцінка інформаційних заходів залежала від їхньої актуальності та способу проведення.

«Екскурсія – це доволі ефективна робота. Більше подобається те, що є практичним. Те, що діти бачать. Їм оці лекції вообщє ні до чого. І ми бачимо даже по відповідям дітей, кінцеве опитування, і ми бачимо, що дітям більше зайшли екскурсії, більше зайшли ярмарок професій, що ми проводили»

— ОМС, Солонянська громада, Дніпропетровська обл.

➤ ПІДЛІТКИ ТА МОЛОДЬ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Ключовий висновок якісного компонента: перехід від школи до подальшої освіти та професійної реалізації є одним із найвразливіших етапів траєкторії підлітків і молоді з ООП. Окремі можливості підтримки існують, але вони часто не поєднані в послідовний маршрут від професійного самовизначення до навчання, практичного досвіду, працевлаштування та адаптації на робочому місці.

БАТЬКИ АКТИВНО ЗАЛУЧЕНІ, АЛЕ ЧАСТО НЕ МАЮТЬ ДОСТАТНЬО ІНФОРМАЦІЇ

Батьки дітей з ООП активно залучені до професійного самовизначення та планування подальшої освітньої траєкторії. Водночас родинам часто бракує зрозумілої інформації про доступні освітні й професійні можливості, форми підтримки та можливі траєкторії після завершення школи.

Це створює невизначеність навіть у родинах, які активно шукають варіанти для дитини.

«Ми поки пішли в 10-11 клас, бо я поки не бачу, ким буде моя дитина, де вона буде навчатись. Дитина не може написати, не може прочитати, дитина не може скласти два плюс два»

— мати дитини з ООП, Чорноморська громада, Одеська обл.

➤ **ЩО ВИЗНАЧАЄ ВИБІР ОСВІТНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ З ООП**

Під час вибору подальшої освітньо-професійної траєкторії родини намагаються враховувати інтереси й схильності молодшої людини, її індивідуальні можливості, наявні навички та необхідний рівень підтримки.

Серед можливих напрямів професійної реалізації молоді з ООП учасники/ці якісного дослідження згадували технічні й ремонтні роботи, окремі робітничі професії, дистанційну зайнятість, творчі та соціально орієнтовані види діяльності.

«Треба орієнтуватися не лише на професійні інтереси, а і на рівень самостійності дитини. Тобто що вона може робити, на її якісь комунікативні навички, чи якісь компетенції»

— педагогічна працівниця, Золочівська громада, Харківська обл.

➤ ЯК ВІЙНА ЗМІНИЛА МОЖЛИВОСТІ ПЛАНУВАТИ МАЙБУТНЄ

ДЛЯ ДІТЕЙ І РОДИН

За свідченнями учасників/ць дослідження, для частини дітей війна погіршила фізичний та психоемоційний стан і призвела до втрати окремих раніше набутих знань і навичок. Для багатьох родин на перший план вийшли безпека, адаптація та підтримка стабільного стану дитини, а планування подальшої траєкторії відійшло на другий план.

ДЛЯ ГРОМАД

Війна звузила можливості для навчання, професійної орієнтації та працевлаштування, скоротила кількість доступних роботодавців і посилила безпекові та інфраструктурні бар'єри.

Особливо відчутними ці обмеження є у прифронтових і віддалених громадах.

«До війни ми планували, налагоджували зв'язки, куди наша дитина піде після школи працювати, натякав про це роботодавець... Це була птахоферма наша улюблена, де дитина дуже любив доглядати за птахами. І так що вийшло, що наші прагнення не здійснили»

— мати дитини з ООП, Херсонська громада

СУПРОВІД Є, АЛЕ ВІН ЩЕ НЕ СКЛАДАЄТЬСЯ В ЦІЛІСНУ СИСТЕМУ

Міжвідомча взаємодія поки що не має достатньо системного характеру. Механізми співпраці між школами, ІРЦ, службами зайнятості, закладами освіти та іншими установами здебільшого залишаються рамковими, а сталі алгоритми взаємодії та розподіл відповідальності сформовані не повною мірою.

Потенціал ІРЦ у професійній орієнтації використовується обмежено. За наявності відповідної підготовки, методичних інструментів і чітко визначеної ролі фахівці ІРЦ могли б активніше консультувати родини та допомагати планувати подальшу освітню траєкторію.

Участь центрів зайнятості має переважно епізодичний характер: консультації, профорієнтаційні заходи, допомога в пошуку роботи та перенаправлення на навчання чи перекваліфікацію. Представники/ці центрів зайнятості вказують на нестачу спеціалізованих методик та інструментів для системної роботи з підлітками та молоддю з ООП.

«На консультацію молода людина прийде з мамою, наприклад, незряча. Як мені провести, давати тести? Ми домовилися, що ти будеш читати відповіді і будеш відповідати так чи ні. Але особливого алгоритму, особливих тестів — їх немає»

— центр зайнятості, Житомирська громада

МОЖЛИВОСТІ ПРОДОВЖЕННЯ ОСВІТИ ДЛЯ МОЛОДІ З ООП ЗАЛИШАЮТЬСЯ НЕРІВНОМІРНИМИ

Готовність закладів освіти

Частина закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти має обмежені можливості забезпечувати належні умови для навчання молоді з ООП. Серед причин — нестача ресурсів, підготовлених фахівців і методичного забезпечення.

Доступність навчання

Серед бар'єрів учасники/ці називали недостатню фізичну доступність інфраструктури, обмежену кількість адаптованих програм і форматів навчання та нестачу необхідного супроводу.

Контекст і логістика

У малих, віддалених і прифронтових громадах доступ до освіти додатково ускладнюють транспортні та безпекові обмеження. Для частини молоді труднощі пов'язані також зі складанням НМТ, необхідністю переїзду або потребою в додатковій підтримці.

«Існує сильний запит на те, що такі діти максимально не хочуть відрізнятися. Хлопчик навіть не хотів оформляти інвалідність, бо це сільська місцевість, щоб ніхто не знав. Основна проблема — не робити їх «не такими» і завжди про це говорити»

— представник коледжу, Сторожинецька громада, Чернівецька обл.

➤ МОЖЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ООП ЗАЛИШАЮТЬСЯ ОБМЕЖЕНИМИ

Серед наявних варіантів учасники/ці дослідження називали спеціалізовані програми громадських організацій, індивідуальну зайнятість, дистанційну роботу, працевлаштування у великих торговельних мережах та окремі випадки роботи у місцевих підприємців.

Зовнішні бар'єри: обмежений вибір доступних професій і робочих місць, стереотипне ставлення, недостатня поінформованість роботодавців, дефіцит вакансій у прифронтових громадах, безпекові й транспортні обмеження та відсутність зрозумілого маршруту від пошуку можливостей до фактичного працевлаштування.

Важливі умови підтримки: фізично посильний характер роботи, чітко визначене коло завдань, неповний робочий день або дистанційний формат, подовжений період навчання й адаптації, за потреби — супровід на початковому етапі, сприятливе психологічне середовище та адаптовані умови праці.

Одним із перспективних механізмів учасники/ці називали **підтримане працевлаштування** — супровід молодії людини під час пошуку роботи, адаптації та входження у професійну діяльність.

«Діти з ООП, є різні особливі потреби, їм важко оцінити свої можливості і знайти своє місце. Так само і працювати, і заробляти гроші, це теж є велика проблема».

— керівниця ЗЗСО, Гайворонська громада, Кіровоградська обл.

Джерело: якісний компонент дослідження щодо професійної орієнтації підлітків та молоді з ООП — підрозділ 3.2.

ЩО СПРИЯЄ УСПІШНОМУ ПЕРЕХОДУ ВІД ШКОЛИ ДО ПОДАЛЬШОЇ ОСВІТИ ТА РОБОТИ

За досвідом учасників/ць якісного дослідження, більш успішному переходу від школи до подальшої освіти та професійної реалізації сприяють:

- залученість і підтримка родини
- готовність закладів освіти враховувати індивідуальні потреби та адаптувати умови
- взаємодія школи із закладом професійної, фахової передвищої або вищої освіти
- можливості отримати практичний досвід
- підтримка та адаптація на робочому місці

«Завжди попереджують класні керівники, у яких є такі дітки. І дитина, якщо виникають проблеми, завжди може розказати. Я їх всіх знаю, питаю, як тобі в навчальному закладі — можуть звернутися з будь-якого питання»

— представниця коледжу, Одеська обл.